

Князь Данило, вернувшись у Володимир, не мав спочинку. Мусів вести безнастанні війни, та Бог помагав йому, і він виходив із них переможцем. Не мав спокою теж і Мстислав Мстиславич у Галичі. Він за порадою галицьких бояр, прихильників мадяр, віддав свою меншу дочку Марію за угорського королевича Андрія і дав йому Перемишль. Королевич Андрій сидів спокійно в Перемишлі, але що далі, то частіше думав про те, щоб стати володарем усього галицького князівства. І в р. 1225 поїхав до Буди і там став намовляти батька до походу на Галич.

— Дружина князя Мстислава знищена в битві над Калкою, тепер він не зможе опертися тобі.

І король піддався намові. І рушив у похід. А хоч князь Данило поміг Мстиславу, і навіть мали успіхи, все ж таки вдалося королеві посадити в Галичі свого сина.

Як минув якийсь час, прибули до князя Данила послы від Галичан.

— Судислав, прихильник мадярів, пішов на Пониззя, королевич Андрій лишився сам у Галичі. Приходь, княже, якнайшвидше і візьми Галич! — сказали послы.

Князь Данило не гаяв часу, бо знав, що тут тільки швидкість вирішує. Зібрав дружину, післав тисяцького Дем'яна на Судислава, а сам швидким походом рушив на Галич. І третього дня був уже під городом. Але Галич замкнувся.

Данило взяв тільки Судиславів двір. Найшли там повно запасів харчів, вина, овочів, списів і стріл.

Данило перейшов на другий берег Дністра.

Тієї ж ночі Судислав, розбитий Демяном на Пониззі, пригнав із розбитками до Галича і вночі ввійшов у город.

Данило із своїм військом стояв далі в Угольниках на березі Днісгра.

І прибув до нього Демян з Мирославом, Володиславом і з численними галицькими боярами, що були прихильні Данилові. Прибув теж і князь Володимир Інгваревич із допоміжним військом.

Раненько князь Данило обїхав город, зібрав усі галицькі полки й уставив їх довкола города. І великими силами вдарив на стіни Галича. Мадярська й Судиславова залога в Галичі не видержала і піддалася.

Королевич Андрій боявся, що стане в'язнем Романовичів, та князь Данило сказав:

— Не бійся, королевичу! Жив я колись на дворі твого батька, то й тобі кривди не зроблю. Відпущу тебе до батька цілого й здорового.

І відпустив сина угорського короля, ще й провів його до Дністра. З королевичем Андрієм поїхав тільки Судислав.

Так князь Данило засів знову на галицькому престолі.

Вже минуло шістнадцять років від нещасливого бою з татарами над річкою Калкою. Люди вже стали забувати про татар. Князь Данило мусів ще кілька разів зводити бої з угорськими полками за Галич. Відсіля ходив походами проти ятвягів, ходив на підмогу київському князеві, воював іще з іншими сусідами.

Аж нараз наспіла вістка в Галич, що татари вже рік воюють московські землі й готуються до походу на українські князівства.

Київський князь Михайло втік перед татарами на Угорщину. Тоді князь Данило післав у Київ своє військо під проводом Дмитра Домамирича, щоб боронило його перед татарами. Так князь Данило прилучив Київ до Галицько-Волинської держави і став тепер наймогутнішим із усіх українських князів, як був і його батько.

Саме тоді, як татари руйнували лівобережну Україну, поїхав був князь Данило до Буди, щоб сватати угорську королівну за свого найстаршого сина Льва.

Недовго побув там і вертався у свою державу. В Синевідську заїхав до монастиря Пресвятої Богородиці. На другий день рано бачив уже багато людей, що тікали в гори.

Вони оповідали князеві Данилові про здобуття Києва.

— Страшно було в Києві! — говорили. — Татарви було сила силенна. Від скрипу татарських теліг, сильного реву верблюдів і іржання стад коней не можна було нічого чути. Батий поставив пороки на город коло Лядських воріт. Пороки били безнастанно день і ніч і вибили стіни, а стріли затемнили киянам сонце. Тисяцький Дмитро був ранений. Тоді кияни збудували укріплення довкола Десятинної Церкви. На другий день ударили татари приступом на церкву, і почалася люта січа. Люди вийшли на церковне склепіння із своїм добутком. Та від надмірного тягару завалилося склепіння, і багато людей нашло смерть під румовищем.

— А що сталося з тисяцьким Дмитром? — допитувався князь Данило.

— Тисяцького Дмитра взяли татари в полон раненого, одначе не вбили його за його хоробрість. Забрали його з собою — сказав оповідач.

— Добре, що живе — сказав на це князь Данило. — Бог карає нас татарами за гріхи наші. Бачу, нема чого мені їхати в Галич, треба вертатися на Угорщину і шукати помочі.

І вернувся в Буду. Тут лишив свого сина, княжича Льва, а сам поїхав на Бордуїв до Судомира. Тут довідався, що його жінка з дітьми та брат Василько втекли перед татарами в Польщу. Князь Данило кинувся шукати за родиною. Вкінці найшов її. Зрадив князь Данило, зраділа і його родина, що зійшлися разом.

І знов оповідали князеві Данилові, як страшно винищили татари всі українські землі.

Князь Василько оповідав:

— Де були багаті городи й села, там тепер руїни та згарища. А на згарищах лежать трупи вбитих і наповняють страшним сопухом повітря. Гайвороння літає над трупами і пирує. Велике нещастя впало на нашу землю!

По нараді рішили їхати в Мазовецьку землю до князя Болеслава Конрадовича.

Князь Болеслав прийняв їх щиро і дав їм город Вишгород на Мазовші на прожиток. Жив тут князь Данило з сімєю, поки не одержав вістки, що татари вже зійшли з українських земель за Карпати на Угорщину.

І бачив князь Данило тепер навч страшну руїну. Довкола Берестя була така сила трупів, що від їх сопуху не можна було встояти на полі. У Володимирі навіть церква Пресвятої Богородиці була повна трупів.

Князь Данило заходився тепер пильно коло відбудови своєї держави. Укріплював і заселявав наново спалені городи, збільшував дружину, а заразом старався знайти союзників проти татар і інших ворогів. Одночасно заводив лад у державі.

Посилав довірених людей, щоб списували кривди, що їх невірні бояри робили людям. А на болохівських князів, що то виступали проти нього,

пішов з військом і зайняв їх городи: Деревич, Губин, Кобуд, Кудни, Городець, Божеський і Дядьків.

В 1245 р. угорський король Беля й удовиця по Лешку, що правила від імени малого Болеслава, хотіли посадити на галицькому престолі князя Ростислава, чернігівського князя. Вислали військо проти Данила і стали здобувати город Ярослав над Сяном. Данило й Василько покликали на поміч Конрада Мазовецького й князя литовського Міндовга, а самі зібрали скоро дружину і рушили під Ярослав. Наперед післали тисяцького Андрія, щоб піддержав город на дусі й дав знати городянам, що відсіч недалеко.

Коли війська Данила й Василька доходили до Ярослава, над військом налетіло багато орлів і ворон, наче велика хмара. Птахи гралися, а орли клекотіли, плавали крилами і підривалися в повітрі.

Військо князів Данила й Василька, що саме позсідало було з коней, щоб наложити зброю, взяло це за добрий знак і, підбадьорене, сіло на коні й рушило наперед понад Сяном. Був там великий брід, і військо швидко перейшло ріку. Князь Данило зібрав свою кінноту й піхоту, і рушили без гамору до бою. Княжич Лев був іще молоденький, тож князь Данило віддав його сильному й хороброму бояринові, щоб стеріг його в бою.

Тисяцький Андрій, ще поки противники могли виступити проти дружини Данила й Василька, ударив на Ростислава. І почався завзятий бій. Ломалися списи, гриміло, як від грому, з обох боків багато падало з коней і гинуло. Хоч Андрій мав тільки невеличку дружину, однак підїздив і завзято боровся з противником.

А князь Данило, як побачив, що поляки сильно наступають на Василька, а ззаду рушають мадяри під проводом воєводи Філі, рушив на Філю. Філя заохочував своїх:

— Русь покvapна до бою, але видержимо їх напад, бо вони довго не витримують!

І мадяри вдарили на Данила. В боєвій метушні Данило вже попався був між мадярів, схопили вже були його коня за поводи, але Данило видерся і виїхав з-поміж них. Тоді Данило побачив мадяра, що їхав на допомогу Філі, прискочив до нього, збив його з коня списом, зломив на ньому панцер, той упав і погіб. Молоденький княжич Лев прискочив до Філі й ударив його списом, та спис зломився. Побачивши це Данило знову вдарив на відділ Філі, розігнав його військо, а його прапор роздер.

Як це побачив князь Ростислав, кинувся тікати, а мадяри теж повернулися до втечі.

Князь Данило гнався за мадярами й за Ростиславою дружиною, але тривожився, що з братом діється.

Та як побачив, що Васильків стяг жене поляків, дуже зрадив. Виїхав на могилу проти города, і туди приїхав до нього князь Василько.

Багато маляр і ляхів побили й узяли в полон. Дворецький Андрій узяв у полон гордого Філю, а Жирослав привів Володислава, злого бунтівника.

Данило вернувся в Холм. Тоді прибули йому в підмогу Міндовгове й Конрадове війська. Данило сказав їм:

— Вже мені вас не треба, Бог дав мені перемогу! Вертайтеся додому і подякуйте від мене вашим князям.

І нагородив їх щедро, і відіслав.

По перемозі під Ярославом узявся князь Данило зміцнювати свою державу. Він тепер був наймогутніший із усіх українських князів. Під його скіпетром були князівства: Галицьке, Волинське, Поділля й частина

Київського князівства. Пинські князі були йому підлеглі, чернігівські князі із своїми дружинами, що втікли від татар на цей бік Дніпра, дістали від князя Данила волості й за це служили в його війську.

В інших часах така могутність вирішила б про долю всіх українських земель, та тепер не те. Тепер князь Данило журився й тривожився. Не давала йому спати татарська небезпека.

Говорив Данило князеві Василькові:

— Що з того, що нам удалося зібрати водно значну частину українських земель; що з того, що ми перемогли Угорщину і Польщу, коли татарська сила далі загрожує нам. Покищо, правда, Батий ще не жадав, щоб я покорився йому, але я певен, що він зажадає цього від мене.

На те сказав князь Василько:

— А що, як би ти пішов на згоду з папою Інокентієм і прийняв унію і королівську корону?

— Я думаю над цим, та боюся, що коли зроблю це без підготування, то це може викликати неспокої, а то й усобиці, та й боюся, що зносини з папою спонукають татарського хана виступити проти мене. А де певність, що західні володарі виступлять на татар? Це треба добре розважити!

Недовго вже довелося ждати князеві Данилові вирішення.

Раз з'явився в Дорогівську, де тоді був Данило, посол від Батия з коротким і рішучим домаганням:

— Дай Галич!

І ці два короткі слова викликали цілу бурю в душі князя Данила.

— Що діяти, що діяти? — думав він і поїхав у Володимир до брата Василька.

— Радь, брате, що мені робити? Я ще не укріпив своїх городів, що їх поруйнували татари, та й війська в мене мало, а в хана 600 тисяч орди.

Задумався князь Василько, а по хвилині сказав:

— Тут тільки одна рада, треба тобі їхати до хана, в його столицю.

— Ох, це ж таке страшне! — говорив князь Данило.

— Страшне воно, а треба. Подумай теж над тим, що тоді не страшні будуть тобі ні Беля, ні Болеслав. Вони не зважаться тоді зачіпати тебе.

— Це правда! — признав князь Данило і по хвилині вирішив: — Нема-що, їду!

І в четвер, на празник св. великомученика Димитрія, 26 жовтня виїхав князь Данило до Києва. З ним були тисяцький Дмитро Домамирич, що здобув собі прихильність Батия своєю хоробрістю й розумом, і невеличка дружина.

У Києві пішов Данило до церкви монастиря св. Архистратига Михаїла, скликав усіх черців і просив ігумена й усіх братчиків:

— Помоліться за мене, прошу вас, щоб Бог милосердний не відмовив мені своїй ласки.

І вони молилися. Князь Данило став навколішки перед образом Архистратига Михаїла та вийшов із монастиря до суден на Дніпрі. Їхав

дуже сумний, дуже важко було йому на серці. Тільки тисяцький Дмитро Домамирич піддержував його на душі:

— Княже, не тривожся! Я певний, що Батий прийме тебе ласкаво, бо буде радий, що ти вкінці приїхав.

З Переяслава поїхав князь Данило до темника Куремси. Від Куремси поїхав до Батия, над Волгу.

Князь Данило пробув у Батия дванадцять днів. Батий затвердив за ним його землю і відпустив його й усіх, що з ним приїхали.

Невеселий вертався князь Данило в рідну землю. Прикро йому було, що він, син славного князя Романа, нащадок великого Мономаха, мусів признати над собою зверхність татарського хана, поганина. Правда, його залежність від Батия не була така важка, як московських князів. В договорі застеріг собі, що хан не мав присилати своїх баскаків і інших урядовців, щоб збирали данину, не мали робити перепису населення, не вимагав хан у закладники Данилових синів, як вимагав у московських князів. Хан Батий розумів добре, що якби він поставив такі домагання, то князь Данило старався б якнайскоріше визволитися з татарської залежності, а йому залежало на тому, щоб Данило не, укладав союзів із західно-європейськими володарями, а передусім із папою. Вже дійшли були до Батия вісті, що папа римський хоче приєднати Данила до єдності з римською церквою. А він знав теж, що папа може проголосити круціяту всіх католиків проти татар, і тому радів, що йому вдалося відтягнути князя Данила від Риму.

Весною 1246 р. князь був вже у Володимирі. Тут стрів його князь Василько й уся родина.

Всі плакали над пониженням галицького князя, однак разом раділи, що він повернувся здоровий.

Князь Василько потішав князя Данила:

— Не журися, брате! Побачиш, як тепер усі наші сусіди почнуть примілятися до тебе і шукати приязни з тобою. Тепер ти для них грізний, бо в кожній хвилині можеш дістати татарську підмогу.

Так і було. Як тільки розійшлася по Європі вістка, що князь Данило їздив до Батия, повернувся відтіля цілий і здоров, зараз стали слати до нього послів.

Перший угорський король Беля прислав до Данила посла, бо забажав з ним споріднитись:

— Візьми мою дочку Констанцію для сина Льва.

— Бачиш, — сказав на це князь Василько, — перше ти старався, щоб Беля дав за Льва Констанцію, а він не хотів, а тепер сам звертається з цим до тебе.

— Бачу й не знаю, що робити. Лев любить Констанцію — сказав князь Данило.

— Я раджу не спішитися, підіждати — говорив князь Василько. — Тепер Беля нас потребує, а не ми його.

І князь Данило не дав певної відповіді в цій справі. Тоді саме їхав Угорщиною з Галича ієромонах Курил. Данило післав був ієромонаха Курила до патріярха в Царгород, щоб поставив Курила митрополитом Українських земель. Зробили це Данило й Василько тому, бо київський митрополит переніс митрополію з Києва в Суздаль, а князь Данило не хотів, щоб церква була залежна від Суздаля.

Цю нагоду використав король Беля і запросив Курила до себе і став його намовляти та й переконувати, щоб нахилив Данила до згоди з ним.

— Я переведу тебе до греків з великою честю — говорив він Курилові,
— як зробиш так, що Данило замириться зо мною і візьме Констанцію
для Льва.

Як митрополит Курил вернувся з Царгороду, став справді намовляти
князя Данила, щоб оженив княжича Льва з Констанцією.

Князь Данило піддався намові: з княжичем Львом і з митрополитом
Курилом поїхав на Угорщину. В Ізволині, де король Беля перебував тоді,
відбулося весілля княжича Льва з королівною Констанцією. Князь Данило
на знак приязни віддав королеві бранців, що їх узяв був у бою під
Ярославом.

Це сталося 1247 року.